

УДК 378.2

КРЕАТИВНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

*Гелеверя Є.М., к.е.н., доцент
Харківський національний університет будівництва та архітектури*

Проблеми освітніх технологій, величезний досвід педагогічних інновацій, авторських шкіл і викладачів-новаторів постійно вимагають узагальнення та систематизації. Слід відзначити, що в економіці знань, де споживання та виробництво базуються на інтелектуальному капіталі, талант, технологія, толерантність та креативність у цілому тісно пов'язані з економічним і соціальним розвитком. Разом з тим, питанням синтезу і удосконалення традиційних та нетрадиційних форматів-технологій передачі економічних знань присвячено недостатньо уваги. Тому мета цієї доповіді полягає у дослідженні теоретичних і практичних аспектів використання креативних педагогічних технологій в епоху інноваційної економіки та розробки дієвих пропозицій щодо їх удосконалення.

Визначень поняття «педагогічна технологія» існує багато. У словарному значенні поняття «технологія» визначається як сукупність прийомів, застосовуваних у якому-небудь справі, майстерності, мистецтві. Педагогічна технологія - сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір і компонування форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів; вона є організаційно-методичний інструментарій педагогічного процесу.

Найбільш прийнятним представляється таке розуміння педагогічних технологій в епоху інноваційної економіки.

Педагогічні технології - система способів, прийомів, кроків, послідовність виконання яких забезпечує вирішення завдань виховання, навчання і розвитку особистості вихованця, а сама діяльність представлена процедурно, тобто як певна система дій; Розробка та процедурне втілення компонентів педагогічного процесу у вигляді системи дій, що забезпечує гарантований результат.

Педагогічна технологія служить конкретизацією методики.

Поняття «педагогічна технологія» може бути представлене трьома аспектами:

1) науковим: педагогічні технології - частина педагогічної науки, вивчає і розробляє цілі, зміст і методи навчання та проектує педагогічні процеси;

2) процесуально-описовим: опис (алгоритм) процесу, сукупність цілей, змісту, методів і засобів для досягнення планованих результатів навчання;

3) процесуально-дієвим: здійснення технологічного (педагогічного) процесу, функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних педагогічних засобів.

Таким чином, педагогічна технологія функціонує як науки, що досліджує найбільш раціональні шляхи навчання; в якості системи способів, принципів, застосовуваних у навчанні; в якості реального процесу навчання.

В основі технологій освіти і виховання лежить ідея повної керованості навчально-виховним процесом, проектування та відтворюваності навчає і виховного циклів. Педагогічна технологія розробляється під конкретний педагогічний задум, в основі лежить певна ідея автора. Технологічний ланцюжок педагогічних дій, операцій і комунікацій вибудовується строго відповідно до цільових установками, мають форму конкретного очікуваного результату. Органічною частиною

педагогічної технології є діагностичні процедури, що містять критерії, показники та інструментарій вимірювання результатів діяльності.

Особливої уваги, на нашу думку, заслуговують специфічні риси педагогічних технологій: розробка діагностично поставлених цілей навчання і виховання; орієнтація всіх процедур на гарантовані досягнення поставлених цілей; оперативний зворотний зв'язок, оцінка поточних і підсумкових результатів; відтворюваність педагогічних процедур.

У традиційному педагогічному процесі цілі ставляться невизначено, інструментально: «вивчити теорему», «вирішувати квадратні рівняння», «виразно читати текст», «ознайомити з принципом дії», «виробити звичку поведінки» і т.п. Ці цілі не описують результату, досягнення їх важко перевірити. У діагностично поставленої мети описуються дії учня в термінах: знає, розуміє, застосовує, надходить та ін.

До ознак педагогічної технології слід віднести: змістовність - наявність педагогічної концепції, що має технологічну реалізацію у вигляді педагогічної моделі, алгоритму, правила; керованість і ефективність - гарантоване досягнення результату; економічність - оптимізація праці викладача; відтворюваність - можливість відтворення в широких масштабах без втрати результативності;

Розглядаючи володіння викладачем педагогічною технологією як одна з умов оптимальності та продуктивності його педагогічної діяльності, зміст педагогічної технології можна представити як сукупність педагогічних умінь і прийомів реалізації педагогічного впливу і взаємодії:

постановка мети взаємодії;

аналіз сформованої ситуації і формулювання педагогічних завдань;

здійснення цілеспрямованого впливу на особистість дитини та взаємодії з нею і управління навчально-виховним процесом;

передача досвіду мовними (вербальними) і невербальними способами;

організація життєдіяльності дітей та виховного простору;
пред'явлення педагогічних вимог;
оцінка вихованця та се позитивне підкріплення;
дозвіл виникаючих конфліктів;
вміння керувати своєю поведінкою і реакціями.

Необхідними умовами актуалізації педтехнологии є педагогічна техніка і психологічну саморегуляцію, не останню роль відіграє педагогічна позиція.

Педагогічна позиція - система інтелектуальних і емоційно-оцінних відносин до дитини і дитинства, педагогічної дійсності і педагогічної діяльності. Викладач з жорсткою авторитарної позицією, швидше за все, не зможе реалізувати особистісно-орієнтовані, гуманні педагогічні технології. Професійна позиція тісно пов'язана з мотивацією викладача, з усвідомленням сенсу своєї праці.

Педагогічна позиція розглядається і в інших значеннях. Відкрита чи прихована педагогічна позиція - ступінь прямого / непрямого керівництва діяльністю вихованців у педагогічній взаємодії. Викладачу-майстру більш властива позиція прихована, підтримуюча, що супроводжує.

Виділяють дистанційну позицію - визначення духовного відстані між суб'єктами взаємодії: далеко, близько, поруч.

Рівнева позиція - схильність суб'єктів по відношенню один до одного "по вертикалі": під, над, нарівні.

Кінестетична позиція - становище людини по відношенню до іншого у спільній діяльності: попереду, ззаду, разом.

Найбільш прийнятною можна вважати позицію: поруч, нарівні, разом, але трохи попереду.

Ще одне розуміння позиції педагога пов'язана з фізичним знаходженням педагога в освітньому просторі по відношенню до

вихованців. Сюди ж можна віднести психологічну відкритість / закритість педагога як співрозмовника (положення рук, голови, тулуба).

Вироблення і освоєння сучасних педагогічних технологій вимагають дотримання педагогом наступних умов:

- установка педагога на інноваційні технології;
- аналіз наявних технологічних ресурсів;
- вміння проектувати (планувати) діяльність;
- вміння здійснювати цілепокладання, організацію та аналіз діяльності;
- вміння рефлексувати власний досвід;
- вміння висловлювати власний досвід у технологічній формі;
- здатність педагога до самовираження та професійної самореалізації;
- вміння відстежувати застарівання технології в цілому або окремих елементів і перебудовувати її.

Творчість - завжди пов'язана із глобальним економічним розвитком. Тому нова модель економічного розвитку одержала назву «3Т» (Талант, Технології й Толерантність). Ці три критерії являють собою:

- технології – інвестиції в наукові дослідження та розвиток, кількість патентів на душу населення;
- талант – частка дорослих з вищою освітою та кількості працівників в креативному секторі;
- толерантність – відношення до іммігрантів, расових, етнічних та соціальних меншостей.

На інноваційній стадії розвитку інформація й знання стають предметами та засобами праці для креативного мислення, де нові ідеї є продуктом який має великий соціально-економічний ефект. При цьому при переході на нову стадію всі досягнення попередніх стадій зберігаються та відновлюються на більш високому рівні. Джерелами креативності є творчі люди й організації.

Сьогоднішні абітурієнти вже мають уяву, що їх чекає через п'ять-сім років, ким вони стануть після одержання диплома. Готовити майбутніх фахівців – от основне завдання вищих навчальних закладів України. Сучасний світ переживає глобальну інформаційну революцію.

У цих умовах молодь повинна вміти не тільки одержувати, але й створювати нові знання. Креативне мислення, вміння переробляти знання, народжувати нові технології й інновації - от що важливо в найближчому майбутньому.

Суспільство, у якому знання стають капіталом і головним ресурсом економіки, має право пред'явити більш високі вимоги до вищої професійної освіти. Однак освітня система сьогодні слабо орієнтована на підготовку мислителів і новаторів, здатних створювати конкурентоспроможні інтелектуальні продукти, відповідно до високого статусу професіонала і які забезпечують стабільний соціально-економічний розвиток країни. Ця проблема, як слідство, у тому числі має і низьку професійну адаптацію випускників вузів на ринку праці.

Система вищої освіти орієнтована переважно лише на транслявання знань, тоді як за даними наукових досліджень ділова спроможність лише на 15% залежить від професійних знань, а на 85% від особистих якостей та здібностей [1].

Причина неуспіху багатьох молодих фахівців полягає у відсутності в них професійного мислення, сучасної культури, соціально обумовлених основ спілкування, навичок адаптації до швидких змін соціально-економічних умов. З боку економіки вже давно спостерігається ріст потреби в соціальній компетенції фахівців. Дослідження в області ринку праці привели до наступної формули: сьогодні необхідний перехід від гарного фахівця до гарного співробітника. Поняття «гарний співробітник» включає спеціальну професійну підготовленість, але крім цього воно припускає наявність таких якостей, як відповідальність, вміння працювати

в команді, адекватну самооцінку особистісних якостей, самостійність у прийнятті рішень, наявність професійних соціально-етичних установок, готовність до перевантажень і стресових ситуацій, уміння з них виходити. Саме ці якості останнім часом усе частіше зустрічаються серед ключових вимог до кандидатів на різні, у тому числі управлінські посади.

Креативність опирається на прикладну уяву, інтелект, винахідливість і самонавчання. Основні елементи для креативності:

- компетенція: знання, навички, досвід;
- творче мислення: гнучкість, винахідливість і наполегливість при пошуку розв'язку проблем, використання методів креативного мислення;
- мотивація: внутрішня - особиста зацікавленість у розв'язку проблеми, прагнення до самореалізації й застосуванню своїх знань, і зовнішня - матеріальні заохочення й просування по службі. При цьому для креативності більш важливу роль відіграє внутрішня мотивація.

Для розвитку креативних форм індивідуального економічного мислення, насамперед, необхідно здійснити стратегічний перехід від «ретрансляційної» до «інноваційної» спрямованості навчання.

Основні принципи інноваційного навчання: виробляти навички логічного висновку й самостійного формулювання визначень понять; вчитися виявляти значимі підстави для побудови класифікацій і типологій, самостійно будувати їх; формувати навички самостійного моделювання явищ і процесів; вчитися вирішувати нестандартні завдання, що припускають самостійний пошук додаткової інформації, вироблення нових підходів до аналізу проблемної ситуації та сприяти розвитку системного бачення об'єкта дослідження.

У креативному навчанні найбільш комплексним і результативним методом є навчання дією, яка здійснюється у вигляді розв'язку реальних професійних завдань, аналізу й програвання конкретних ситуацій, спільної діяльності навчальної групи, самостійної роботи.

Таким чином, реалізація моделі креативного інноваційного навчання буде сприяти розв'язку проблеми професійної готовності випускників вузів і дозволить підготувати потрібних на ринку праці молодих фахівців, здатних задати свій інноваційний темп у соціально-економічному розвитку України.

Традиційно протягом багатьох років робота науково-педагогічного працівника у закладах вищої освіти зводилась до таких основних функцій: досліджувати предмети наукового пізнання; бути головним джерелом навчальної інформації та головним її розпорядником; передавати свої знання студентам, а також виховувати у них компетентності; перевіряти ступінь засвоєння студентом матеріалу.

Сьогодні життя науково-педагогічного працівника виходить далеко за рамки цих функцій – він повинен засвоювати маркетингові стратегії ринків освітніх послуг, займатися профорієнтаційною роботою, сприяти розвитку іміджу університету шляхом впровадження передових методів, форматів й технологій освітнього процесу.

Персоналізація навчання, сторителінг, грамотне з'єднання оффлайн і онлайн навчання - основні, але не єдині формати, які розвиваються вже зараз в освітній діяльності кафедри економіки ХНУБА і ще сильніше розвиватимуться й надалі. Вже давно не актуальна відмовка «немає можливості вивчити щось нове». Сучасні варіанти навчання настільки зручні, що навчитися програмуванню, маркетингу, нейроменеджменту і іншим речам можна просто онлайн. Ви можете переглянути лекцію, хоч в спортзалі на біговій доріжці, хоч в пробці в машині. Вже доведено, що слухач краще засвоює інформацію, адаптовану під його потреби. А ось індивідуальний підхід якраз і хороший тим, що до кожного студента викладач звертається окремо. І також окремо кожен студент може в онлайн-форматі поставити питання спікеріві.

Іншим трендом в трансформації Європейських освітніх і наукових систем є сторителінг, як метод навчання. Ми усі любимо, коли про складне розповідають просто. Як це зробити? За допомогою конкретного прикладу, захоплюючої історії. У подальшому ще більше Європейська освіта буде трансформуватися в спрощення матеріалу через історії людей, приклади з фільмів або книг. Проте не усі історії є сторителінгом. Передусім, розказані історії повинні перетинатися з життєвим досвідом. При звичайному онлайн-навчанні сто чоловік би не так прагнули виконувати завдання і самостійно розбирати бізнес-планування. Але, коли вони бачать, що інші учасники вже виконали завдання і зробили звіт в закритій групі, це спрацьовує мотивацією. Ще одним форматом трансформації Європейських освітніх і наукових систем є навчання в неформальній обстановці. Людям просто набридають парти, класи, нехай навіть супер модернізовані, і дошка. Тому зараз у Європейських країнах лекції проходять і в коворкінгу на кріслах-мішках, і за чашкою кави, і навіть в кафе за келихом вина. Мета - створити максимально комфортні умови освіти.

Поширеним також у трансформації Європейських освітніх і наукових систем є корпоративне онлайн-навчання. Це зручно для компаній, оскільки співробітників не треба відправляти вчитися в інше місто або звільняти від роботи на період підвищення кваліфікації. Більше того, такий формат навчання дозволяє співробітникам отримувати тільки необхідні знання, пропускаючи ту інформацію, яка вже відома. Тобто, часу витрачається менше, результат вище. Навчання з використанням креативних педагогічних технологій – це навчання, орієнтоване на розвиток творчих здібностей у студентів та закріплення в їхній професійній свідомості установок на пошук інновацій, аналіз проблем і варіантів діяльності, самостійне осмислення мотиваційної дійсності, самопізнання власної індивідуальності, перетворення знань у потенціал

мислення й саморозвитку. Креативність мислення в економіці вимагає впевненості в собі, активності й лідерства, здатності йти на ризик. Креативність залежить від таких якостей як: винахідливість, вміння знаходити рішення на базі нового мислення, здатності глянути на проблему з різних сторін, інтерес до експериментування, здатність до рефлексії й безперервному навчанню, здатність знову й знову придумувати нові ідеї.

Література

1. Горелов Н. А. Человеческие ресурсы в креативной экономике / Горелов Н. А., Литун О. Н, Мельников О. Н. // Креативная экономика – 2007. - № 1.
2. Журавлев В. А. Креативное мышление, креативный менеджмент и инновационное развитие общества (Часть1) / В. А. Журавлев // Креативная экономика - 2008 - № 4 - С. 3-8, № 5 - С. 51-55.
2. Білова В. Педагогічний менеджмент: поняття і теоретичні засади / В. Білова // Рідна шк. - 2005. - № 2. - С. 26-28.
3. Безруков В. Й. Проектирование в управлений педагогическими системами / В. Й. Безруков // Педагогика. - 2005. - № 3. - С. 28-34.
4. Белоконь А. Устойчивое развитие университетов: подходы к принятию управленческих решений / Белоконь А., Владимирский Б. // Alma mater : Вестн. высш. шк. - 2003. - № 6. - С. 3-8.
5. Гуревич П. С. Управление образовательными системами // Гуревич П.С. // Психология й педагогика.- М., 2004. - С. 325-340.
6. Дзвінчук Д. І. Державне управління освітою в Україні: тенденції і законодавство : [навч. посіб.] / Дзвінчук Д. І. - К.: Нічлава, 2003. - 240 с.